

POSTANOWIENIE

Dnia 30 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

w sprawie z wniosku Prokuratora Okręgowego w K.
z udziałem W. K.
o ubezwłasnowolnienie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 30 czerwca 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestnika
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 18 stycznia 2022 r., sygn. akt I ACa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Określone w art. 398⁴ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wymaganie uzasadnienia w skardze kasacyjnej wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania zostaje spełnione, jeśli skarżący wykaże, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być zatem osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które – zgodnie z art. 398⁹ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. - będą mogły stanowić

podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Na tych jedynie przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z 18 stycznia 2022 r. uczestnik postępowania W. K. oparł wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania na przesłankach określonych przez art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c.

Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądem, za istotne zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. uznaje się zagadnienie nowe i dotychczas niewyjaśnione. Zagadnienie to musi mieć charakter istotny i być zagadnieniem ściśle jurydycznym, tj. dającym się przedstawić w sposób syntetyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych lub oceny dowodów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 22 grudnia 2008 r., III CSK 285/08, ICBSN 2009, nr 4, s. 48). Chodzi przy tym o zagadnienie o charakterze abstrakcyjnym, którego wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju jurysprudencji, a jego rozstrzygnięcie będzie miało znaczenie nie tylko dla oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Z tej przyczyny przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej z powołaniem się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga wykazania przez skarżącego, że w sprawie występuje zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa.

Tych wymogów nie spełnił skarżący powołując się na zagadnienia prawne dotyczące określenia przesłanek związanych z zastosowaniem ubezwłasnowolnienia całkowitego z art. 13 § 1 k.c., w tym także w kontekście wymagań wynikających z Konwencji ONZ o Prawach Osób z Niepełnosprawnościami i Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W swoim orzecznictwie Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał już, że istnienie choroby psychicznej lub innej wskazanej w art. 13 § 1 k.c. przyczyny nie jest przesłanką wystarczającą do orzeczenia ubezwłasnowolnienia całkowitego. Musi jej jeszcze towarzyszyć powiązana z tymi przyczynami niemożność kierowania swoim postępowaniem przez osobę fizyczną (por. postanowienia Sądu

Najwyższego: z 6 września 2017 r., I CSK 331/17, nie publ., z 18 kwietnia 2018 r., IV CSK 587/17, nie publ., z 17 maja 2013 r., I CSK 122/13, nie publ.; z 26 stycznia 2012 r., III CSK 169/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 97). Jednocześnie w judykaturze Sądu Najwyższego zaznacza się, że dla oceny zasadności orzeczenia o ubezwłasnowolnieniu wymagane jest istnienie przesłanki interesu publicznego oraz interesu osoby, która ma być ubezwłasnowolniona, przy czym interes ten jest inaczej diagnozowany i oceniany w wypadku ubezwłasnowolnienia całkowitego, a inaczej w wypadku częściowego. Stosowanie przepisów o ubezwłasnowolnieniu wymaga jak najpełniejszego uwzględnienia woli osoby zainteresowanej, bowiem pierwszorzędne znaczenie ma w tym przypadku zapewnienie jej dobra i ochrony. To każdorazowo powinno uwzględniać stopień rozeznania tej osoby, przede wszystkim na podstawie ustalenia stopnia jej niepełnosprawności intelektualnej (o ile taka występuje) i jej skutków. Przy uwzględnieniu powyższych okoliczności konieczne jest respektowanie każdorazowo konstytucyjnej wartości pierwotnej, tj. godności człowieka (art. 30 Konstytucji RP), z której wynika nakaz tworzenia i stosowania prawa przez wszystkie organy władzy publicznej w zakresie ich kompetencji w taki sposób, by uwzględniać gwarancje stworzenia warunków właściwego funkcjonowania osoby w społeczeństwie oraz stworzenia jej możliwości samorealizacji, tj. wolnego rozwoju własnej osobowości (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 marca 2021 r., V CSK 587/17, nie publ.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreślono, że biorąc pod uwagę interes osoby, której dotyczy wnioski o ubezwłasnowolnienie ocenę wystąpienia przesłanek ubezwłasnowolnienia należy oprzeć na wszechstronnej i wnikliwej ocenie zebranego materiału (postanowienie Sądu Najwyższego z 17 listopada 1976 r., I CR 384/76, nie publ.), uwzględnieniu rzeczywiście istniejącego zakresu spraw wymagających decyzji tej osoby (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 9 maja 1972 r., II CR 48/72 (OSNC 1972, nr 12, poz. 220), zdolności do świadomego i celowego dokonywania czynności prawnych oraz wszelkich innych działań prawnych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 października 1964 r., I CR 219/64, OSNPG 1965, nr 7, poz. 34), istnienia świadomego kontaktu z otoczeniem i istnienia możliwości intelektualnej oceny swojej sytuacji, swojego zachowania i wywołanych nim następstw (postanowienie Sądu Najwyższego z 17 maja 2013 r.,

I CSK 122/13, nie publ.). W orzecznictwie wskazano także, iż orzekając o ubezwłasnowolnieniu bierze się od uwagę przede wszystkim aktualny stan zdrowia osoby, której dotyczy to postępowanie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 grudnia 1980 r., II CR 509/80, nie publ.), jak również to, czy osoba ta ma zapewnioną dostateczną opiekę faktyczną (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 stycznia 1975 r., I CR 797/74, nie publ.). Stwierdzić więc należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego, adekwatnie do wskazań zawartych w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej, wskazuje się na konieczność stosowania wieloaspektowego podejścia do oceny przesłanek ubezwłasnowolnienia całkowitego. W związku z tym brak jest podstaw do uznania, że wyróżnione przez skarżącego zagadnienia prawne dotyczące wykładni art. 13 k.c. obejmują kwestie problemowe, które dotychczas pozostawały poza domeną analizy orzeczniczej Sądu Najwyższego. Nie można także przyjąć, aby prezentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego podejście do stosowania instytucji ubezwłasnowolnienia godziło w standard ochrony jednostki ludzkiej wyznaczony w ramach Konwencji ONZ o Prawach Osób z Niepełnosprawnościami i Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W orzecznictwie Sądu Najwyższego, odnosząc się do tego zagadnienia, wskazano na niedostatki uregulowań prawnych w polskim systemie prawnym – które dotychczas nie uległy jednak zmianie - z perspektywy wymagań przewidzianych w przepisach wyżej wymienionej Konwencji. Wobec tego orzeczenie o ubezwłasnowolnieniu całkowitym powinno nastąpić tylko wtedy, gdy ochrony interesu osoby fizycznej nie da się zapewnić w stopniu właściwym przy zastosowaniu innych normatywnych instytucji ochronnych, w tym ubezwłasnowolnienia częściowego lub kuratora dla osoby niepełnosprawnej (por. postanowienie z 6 września 2017 r., I CSK 331/17, nie publ. wraz z powołanym tam orzecznictwem).

Nie ma także podstaw do uznania, że wniesiona skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Podkreślić bowiem należy, że wyróżniona w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłanka przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania zachodzi wtedy, gdy zasadność zarzutów podniesionych w skardze kasacyjnej wynika *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego,

zarzucanym sądowi drugiej instancji w skardze kasacyjnej, o charakterze elementarnym polegających w szczególności na oparciu rozstrzygnięcia na wykładni przepisu oczywiście sprzecznej z jednolitą i ugruntowaną jego wykładnią przyjmowaną w orzecznictwie i nauce prawa, na zastosowaniu przepisu, który już nie obowiązywał względnie na oczywiście błędnym zastosowaniu określonego przepisu w ustalonym stanie faktycznym. Tych elementów nie wykazał skarżący. Z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia wynika, że Sąd Apelacyjny odnosząc się do kwestii zasadności orzeczenia wobec W. K. o jego całkowitym ubezwłasnowolnieniu nie ograniczył się tylko do przesłanek ubezwłasnowolnienia wynikających z *stricte* literalnej wykładni art. 13 § 1 k.c., lecz kierował się także dążeniem do zapewnienia mu właściwej ochrony życia i zdrowia. Z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd drugiej instancji, a którymi to ustaleniami jest związany Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c., wynika, że już aktualny stan zdrowia W. K. uniemożliwia mu samodzielne podejmowanie decyzji w kwestiach dotyczących nie tylko jest spraw majątkowych, ale także w zakresie podstawowego funkcjonowania oraz ochrony życia i zdrowia. Sąd drugiej instancji orzekł o ubezwłasnowolnieniu uczestnika uznając, że pomoc udzielana uczestnikowi przez osoby bliskie – mimo najwyższej staranności - nie pozwala jednak w sposób pełny i właściwy na ochronę jego interesu. Wobec takich ustaleń – wbrew sugestii skarżącego – nie można uznać, że rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego zawarte w zaskarżonym orzeczeniu jest w sposób oczywisty sprzeczne z dotychczasowym podejściem interpretacyjnym dotyczącym stosowania instytucji ubezwłasnowolnienia całkowitego (art. 13 § 1 k.c.).

W sprawie nie zachodzi także nieważność postępowania, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę – w granicach zaskarżenia – z urzędu (art. 398¹³ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).